

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 11 december 2008

MEDITATIE

Vrede in Christus geboodschap

Ook de profeten van de oude dag hebben het Kerstevangelie gepredikt. Verlicht door de Heilige Geest kregen zij een helder zicht op de Persoon en de arbeid van de Middelaar.

Want ook in het Oude Testament was er, hoewel nog in de belofte, slechts één weg ter zaligheid.

Zo heeft Micha het oudtestamentische Lukas 2 geschreven en door de Heilige Geest is de profeet aanschouwer van het gebeuren in Bethlehem geweest. Het is alsof Micha de engelen heeft horen zingen "Ere zij God in de hoogste hemelen en vrede op aarde in de mensen een welbehagen".

Profetisch ziet hij het volk zuchten onder het oordeel over de zonden en ongehoorzaamheid. De Heere geeft hen over in de macht van hun vijanden. Dit zal zijn, totdat "zij die baren zal, gebaard hebbe" (vers 2). Hiermee verkondigt de profeet niet alleen de terugkeer uit Babel, maar ook de maagdelijke geboorte van Sions Verlosser.

Dat Kind zal staan en weiden als een

Deze zal Vrede zijn.

Micha 5:4a

Herder, ja Zijn heerschappij zal zegenrijk zijn tot aan de einden der aarde. Deze zegen bestaat in vrede. Dat is niet alleen het afwezig zijn van oorlog, maar bovenal het aanbrengen van heil en gerechtigheid.

Deze Verlosser zal de staat van oorlog en gevangenschap wegnemen, waaruit zij zichzelf nimmer konden bevrijden. Hij zal ook het heil aanbrengen, dat door de zonde gemist wordt. Het woord vrede gaat over de hele staat van leven van de mens. Zoals het in de dagen van de ballingschap was, zoals het in de dagen van Augustus was, zo is het ook in onze dagen.

Men begeert een vrede op aarde onder alle mensen, een geluksstaat voor alle mensen, maar buiten en zonder God. Zo spraken de Romeinen over de Pax Romana, de Romeinse vrede. Maar deze vrede is een surrogaat van de duivel voor de gevallen

mens. In zo'n vrede is geen plaats voor Christus en Zijn volk. Micha profeteert echter van een andere, een betere vrede. Hij zegt: "Deze". Wie is Hij? Het is de Langverwachte, de Beloofde in de moederbelofte. En toch, hoewel voorzeggd, is Hij zo onbekend. Hij moet aangewezen, geopenbaard worden voor het oog des geloofs. Ja, Hij moet persoonlijk in het hart geboren worden. God gaat Zijn volk verlossen in de nacht van de totale onmogelijkheid en hopeloosheid. Dan komt de tijd dat niemand kan verlossen. Deze, dat wijst van alle andere verlossers af. Mozes gaf geen vrede. De priesters met hun offers bewerkten geen vrede. De godvrezende koningen brachten deze vrede niet. Micha mag de Verlosser verklaren vanuit de eeuwigheid. Hij verklaart Hem, zoals Hij gekend wordt bij het licht van de Heilige Geest.

Hij verklaart Hem in Zijn goddelijke natuur (vers 1), maar ook in Zijn menselijke natuur (vers 2). Hoe diep heeft Hij willen afdalen in Zijn overgave aan Zijn Vader om de verbondseisen te vervullen. Maar ook uit liefde tot Zijn uitverkoren volk. Deze is de Borg van het genadeverbond.

Nu bestaat Zijn vrede niet in het herstellen van verbroken menselijke verhoudingen. Ook niet in het genezen van de breuk op het lichtst, zeggende: Vrede, vrede, doch daar is geen vrede (Jeremia 6:14, Ezechiël 13:16). Dat was een vrede met behoud van de zonde. De valse profeten van de oude dag en van onze tijd profeteren een vrede buiten het recht om. Daarom klinkt zo'n kerstboodschap de mens zo aangenaam in de oren. Daarom zingen duizenden met de valse kerstromantiek van het gevoel: "Vrede op aarde".

Maar Christus kwam de vrede aanbrengen in herstelling en opluistering van het recht Gods. Hij gaat de vrede verwerven. Daartoe gaat Hij de staat van oorlog wegnemen. Want in Adam heeft de mens God de oorlog verklaard. Echter, ook de straf der ongehoorzaamheid moet Hij wegnemen. De vrede ligt in volkomen

Inhoud

87e jaargang

Nr. 11

- 1 Meditatie: Vrede in Christus geboodschap
- 2 Evangelisch (21)
- 4 Israël en de kerk (2)
- 6 Serie beroemde boeken (5a):
"De viervoudige staat", Thomas Boston
- 7 Kinderen welke God in hun kindsheid uit dit leven wegneemt (1)
- 8 Boekennieuws
- 11 Kerknieuws
- 11 Berichten
- 12 Kerkdiensten

genoegdoening. In de wereld wordt vrede bewerkt door het bloed van anderen en veelal door een compromis. Maar deze vrede heeft Christus aangebracht in de rechtsvervulling door Zijn eigen bloed.

Vanuit de opluistering van Gods deugden vloeit de vrede af. De wereld kent deze vrede niet, zoekt deze vrede niet (Johannes 14:27). Velen hebben genoeg aan een Jezus Die de vrede predikt. De Heere heeft echter te allen tijde een overblijfsel dat door de Heilige Geest bekendgemaakt wordt met hun staat van onvrede. Zij vinden geen vrede meer in de wereld, geen vrede in de vormendienst. Zij roepen uit: Rust noch vrede wordt gevonden, om mijn zon-

den, in mijn beend'ren dag of nacht. Met al het hunne is het onmogelijk God te bevredigen. Zij leren zich kennen als goddelozen die geen vrede hebben (Jesaja 57:21). Die vredesweg, die vredesonderhandeling loopt niet van de aarde naar de hemel, maar van de hemel naar de aarde.

Wonder van genade als het Kerst wordt. Dan gaat deze heilspredie in vervulling: Deze zal Vrede zijn. Daar openbaart God vrede door recht. Zonder deze bedekkende gerechtigheid van Jezus kan het nooit Kerst voor ons worden. Werd het zo Kerst voor u? Ziet u daar naar uit?

Rijssen,

Ds. C. A. van Dieren

bemind worden? Het antwoord is niet moeilijk: in de psalmen wordt gezongen over God. Met God krijgt een mens immers te maken als hij stilgezet wordt. Naar God worden de genheden van het hart getrokken in de waarachtige bekering. God wordt aanbeden als de Allerhoogste, de Heilige en Rechtvaardige, de Barmhartige en Lankmoedige. De Heere leert de Zijnen ook steeds dieper hun zonde en schuld kennen, hun krachteloosheid en afhankelijkheid. Meer en meer krijgen ze te maken met de driehoofdige vijand: duivel, wereld en het eigen verdorven ik.

In al die omstandigheden en zielservaringen wordt de taal van de psalmdichters zo herkenbaar. Want, zo sprak de Reformator Luther eenmaal, in de psalmen kijkt men de heiligen in het hart. Door middel van de psalmen geeft God Zijn Kerk ook de woorden in de mond om Hem te loven, te aanbidden, te smeken om genade en hulp. Wat een goedheid Gods om zoveel psalmen te geven. Voor de inrichting van de eredienst hoefden de Levieten zich niet bezorgd af te vragen wat ze zingen zouden. De Heere zorgde Zelf voor een onovertroffen liederenschat. Wat een teken van Gods trouw dat die schat bewaard is gebleven!

Drang

Toch is er allerwegen een sterke drang om naast de psalmen ook gezangen in de eredienst te zingen. Nu willen we niet graag ontkennen dat er in de loop der eeuwen prachtige gezangen

21

Evangelisch

In een serie artikelen maken we kennis met de evangelische beweging. In het vorige artikel maakten we kennis met de evangelische liedcultuur en eindigden we met de conclusie dat de evangelische liedcultuur diepe sporen trekt in de reformatorische wereld. Hoe komt dat? En hoe moeten we dat vanuit Gods Woord beoordelen? Maar allereerst staan we stil bij de betekenis van de psalmen en vragen ons af of de "Psalmen voor Nu" een alternatief zijn voor onze jeugd.

Het is een groot voorrecht dat de Heere aan Zijn Kerk niet alleen historische boeken, profetieën en brieven heeft gegeven, maar ook talrijke psalmen. Het is ook de leiding van Gods Geest geweest om de geïnspireerde psalmen te laten bundelen in een speciaal boek. Zo is er van geslacht tot geslacht een schat overgeleverd om tijdens de tempeldienst en in de huizen te zingen.

Hoe komt het dat de psalmen in de loop der eeuwen door velen zo

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofredacteur:
ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers aan:
ds. A. Moerkerken, Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263
e-mail: moerkerken@kliksafe.nl

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.

Boeken ter recensie en meditaties aan:
ds. G.J. van Aalst, Molendijk 136,
3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk **woensdag 17.00 uur** vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:
Administratie van De Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Frisohof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718,
e-mail: saambinder-adv@kliksafe.nl
Postbankno. 256686 t.n.v. de administratie van De Saambinder.

Advertenties € 0,70 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen **uiterlijk donderdag** in het bezit van de administratie te zijn.
Rouwadvertenties
uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Abonnementenadministratie
Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden:
Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abbonementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 11,50 per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 23,- per jaar + extra portkosten.
Canada \$ 110,-; USA \$ 110,-.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:
Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av, N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

De redactie aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid betreffende de inhoud van: de advertenties en de (recensies van de) aangekondigde boeken.

zijn gedicht. De Heere heeft meerderen van Zijn kinderen bedeed met dichtelijke gaven die ze benut hebben om de rijkdom van Gods genade te bezingen. We denken aan oudvaders als Revius, Sluiter, Van Lodenstein en Tuinman. Tijdens gezelschappen en in de huizen zijn deze gezangen met stichting gezongen. Toch hadden deze mensen geen behoefte om ze ook in de kerk te zingen. Dat voelden ze blijkbaar aan.

Het is ook te vrezen dat de druk om gezangen te zingen uit een andere hoek komt. Met gezangen worden vaak bedoeld evangelische liederen die een andere inhoud hebben dan de liederen van onze oudvaders. In een volgend artikel gaan we daar inhoudelijk op in. Nu eerst vragen we ons af waarom die drang zo sterk is. En hoe komt het dat, waar de gezangen eenmaal zijn ingevoerd, ze in de praktijk de psalmen verdringen? De gereformeerde synode van 1930 deed deze uitspraak al, zo zagen we in het vorige artikel. De geschiedenis van de Gereformeerde Kerken heeft nadien geleerd dat de synode een vooruitziende blik had voor het eigen kerkverband.

Maar ook daarbuiten zijn de voorbeelden talrijk. Ik zou geen bijeenkomst in evangelische kring kennen waar de psalmen de boventoon voeren. Ze zijn er altijd sterk in de minderheid. In het programmaboekje van de EO-Jongerendag uit 2001 treffen we 18 liederen aan, met in totaal zo'n 50 coupletten. Er is niet één psalm gezongen. Of er sindsdien ooit een psalm gezongen is, vraag ik me ten eerste af. Een boetpsalm past al helemaal niet tijdens zo'n opgetogen evangelisch festijn. Waarom niet? Omdat de diepe taal van de psalmen er ook niet klinkt.

Behoeft

De EO-familiedag van een jaar eerder bracht het er iets beter af. Van de 56 gezongen coupletten kwamen er vier uit de psalmen. Nog niet één op de tien dus. Het programma stond vol met lofliederen. Binnen dit kader waren enkele psalmen gezocht die hierbij pasten. Geen boetpsalmen dus. Dat zou de lijn van het programma "Gaan voor goud" verstoord hebben.

Mogen we het zo samenvatten: Hoe meer de psalmen de harten vertolken, hoe meer behoefte er is om ze te zingen. Als er gezangen zijn die dezelfde inhoud hebben, zullen deze ook bemind worden. En toch blijft dat

koper bij het goud van de psalmen. Want Van Lodenstein en Groenewegen zijn niet geïnspireerd toen ze hun gezangen dichtten. David en Asaf wel. Als de taal van de psalmen de harten vertolkt, zal er ook een innerlijke afstand gevoeld worden tot gezangen die de rijkdom van de psalmen bij lange na niet halen. Er zal zelfs een innerlijke weerstand zijn tegen liederen die de boodschap van de psalmen misvormen.

Maar wat gebeurt er als de onbekendheid met de psalmen groter wordt? Dan wordt de behoefte kleiner om ze te zingen. En als de afstand tussen de geloofsbeleving in de psalmen en de geloofsbeleving van de mensen groter wordt? Dan is er mindere behoefte om de psalmen te zingen. Daar ligt naar mijn overtuiging de diepste kern dat de psalmen in onze tijd steeds meer langs de kant worden geschoven ten gunste van gezangen.

Als de taal van de psalmen de harten vertolkt, zal er ook een innerlijke afstand gevoeld worden tot gezangen die de rijkdom van de psalmen bij lange na niet halen.

Verhuld

Maar, zo klinkt een tegenwerping, het geloofsleven van het Nieuwe Testament is toch veel rijker dan de psalmen? Zingen we in de Psalmen eigenlijk niet verhuld over Christus? In een interview met het blad *Koers* in 1993 zei een hervormd-gereformeerde predikant: "Het knaagt bij mij wel dat wij in het zingen in de kerkdienst de naam van Christus niet mogen noemen." Volgens hem wordt *Gods* naam in de psalmen wel verheerlijkt, maar niet de naam van *Christus*.

Dit argument leeft tamelijk breed in de reformatorische kerken. In een opinieartikel in het *Nederlands Dagblad* gaf een gereformeerd vrijgemaakt deputaat kerkmuziek zijn visie op de gemeentezang. Volgens hem zijn psalmen en gezangen elkaars collega's. In de gezangen kun je rechtstreeks zingen van kerst, pasen en pinksteren, zo legde hij uit. Blijkbaar kan dat in de psalmen niet. ND-kerkredacteur R. Sikkema deed in diezelfde tijd een duit in het zakje toen hij schreef: "Het is logisch dat de nieuwtestamentische kerk de grote heilsdaden van God en Zijn Zoon Jezus Christus zingende wil verkondigen." De psalmen houden hun waarde, zo

voegde hij er ter geruststelling aan toe.

Vele vragen komen op bij zulke stellingen. Zingen we in Psalm 40:4 niet over kerst? En zingen we in Psalm 16 en 118 slechts verhuld over Pasen? Nee, wel profetisch, maar niet verhuld. Althans, volgens Petrus in Handelingen 2, 4 en 1 Petrus 2 niet. Zoals we de profetieën lezen vanuit de vervulling in Christus (2 Kor 1:20), zo zingen we ook de psalmen vanuit de vervulling in het Nieuwe Testament. Het is waar: de vervulling is rijker dan de profeten konden denken, in het Nieuwe Testament verdwenen de schaduwen die er in de oude bedeling nog waren. En toch houden we vast aan de fundamentele eenheid van Oude en Nieuwe Testament. Het gaat over dezelfde Christus in belofte en in vervulling. Zo hebben onze vaders de psalmen gelezen. De inleiding op de psalmen in de Statenvertaling legt daarvan een getuigenis af. In de psalmen vinden we een kort begrip van de hele Bijbel, zo schrijven ze. We lezen er over "de Persoon en het zaligmakend ambt van de Messias, onze Heere Jezus Christus, van Zijn eeuwige Godheid, menswording, lijden en sterven, opstanding, hemelvaart, zitten ter rechterhand Zijns Vaders...". Wie volhoudt dat we in de psalmen slechts verhuld over Christus zingen, staat niet in de lijn van onze Statenvertalers.

Oude traditie

Het zingen van de psalmen in de eredienst staat daarom ook in een heel oude traditie. Daar is al veel over geschreven. We willen het samenvatten met de woorden van Calvijn: "Wij hebben liederen nodig die niet alleen eerbaar, maar ook heilig zijn, en die ons kunnen dienen als prikkels om ons aan te sporen tot God te bidden, God te loven en Zijn werken te overpeinzen, opdat wij Hem liefhebben, vrezen, eren en verheerlijken. Maar wat Augustinus zegt is waarachtig, dat niemand iets zingen kan wat Gode waardig is of hij moet het van God ontvangen hebben. Daarom zullen wij ook, na overal gezocht en rondgespeurd te hebben, geen liederen vinden noch meer geschikt om dit te doen dan de psalmen Davids, welke de Heilige Geest geïnspireerd heeft. Als wij deze zingen, zijn wij alleen zeker dat God ons de woorden in onze mond legt, alsof Hij Zelf in ons zong om Zijn eigen glorie te verhogen."

Het is daarom niet vreemd dat alle

synoden van de jonge reformato-
rische kerken in Nederland, tot en met
de Synode van Dordrecht, zo veel
nadruk hebben gelegd op het zingen
van de psalmen in de eredienst. Dat
was geen krampachtigheid, maar een
hartelijke liefde tot wat de Heere aan
de kerk heeft geschonken.

Neemt reformato-
risch Nederland
daarmee niet een uitzonderingsposi-
tie in onder de christelijke kerken
wereldwijd? Dat klopt aardig, maar
die positie steunt wel op een zorgvul-
dig willen lezen van Gods Woord.
Daarmee spreken we geen veroorde-
ling uit over anderen, alsof zij bewust
ongehoorzaam willen zijn aan God.
Maar een overtuiging die op Gods
Woord en de geschiedenis is gegrond,
hoeft ook niet bijgesteld te worden
omdat anderen het anders doen. Dat
is een beetje goedkoop.

Psalmen voor nu

In het vorige artikel maakten we mel-
ding van het project *Psalmen voor Nu*.
Daarin worden de psalmen in heden-
daags Nederlands en op populaire
melodieën gepresenteerd. "De initia-
tiefnemers houden van de psalmen",
zo schrijven ze. "Wie de psalmen
kwijtraakt, lijdt een verlies dat door
geen andere liedtraditie kan worden
goedgemaakt." Juist daarom willen ze
de psalmen bewaren voor de jeugd.
Alleen werpt de "vooroorlogse kerk-
taal" een drempel op en roepen de
melodieën van bijna vijf eeuwen oud
weinig herkenning op bij jongeren
die op hun kamer vaak popmuziek
draaien. En zo lag het recept klaar:
eigentijdse woorden gecombineerd
met moderne muziek.

Het is fijn dat de werkgroep de jeugd
bij de psalmen wil bewaren. Het thuis
zingen van de psalmen kan daar ove-
rigens ook aan bijdragen. Een andere
berijming van de psalmen is op zich-
zelf ook niet verkeerd. De onberijmde
tekst is geïnspireerd, elke berijming
draagt de sporen van mensenwerk. In
de *Psalmen voor Nu* staan vertolkin-
gen die best origineel zijn en ook zeg-
gingskracht hebben. Daartegenover
staan echter ook meerdere passages
die lijnrecht strijden tegen de oor-
spronkelijke tekst en tevens in strijd
zijn met het geheel van Gods Woord.
Zo worden de woorden "hij zal Gode
zijn rantsoen niet kunnen geven" (Ps
49:8) vertaald met: "En God is niet te
koop." Zo is de eerbied voor de Heere
wel ver te zoeken. In Psalm 103 wor-
den de woorden "Hij zal niet altoos
twisten" vertaald met: "Niet altijd
blijft God op Zijn rechten staan."

Handhaaft God Zijn recht niet meer?
Remonstrantser kan haast niet.
Helaas zet de inhoud van de vertol-
kingen de zangers hier op een onbij-
bels spoor (zie Ps 89:15).

Dansen

De *Psalmen voor Nu* sluiten aan bij
muziekkeuzes van jongeren. Eén van
de componisten zei in een interview
in het RD: "Je kunt met elke muziek-
soort tot God naderen." Een stevig
stuk pop- of rockmuziek keurt hij
zeker niet af om de berijming van
Gods Woord te begeleiden. "Je kunt je
afvragen of tijdgeest en Heilige Geest
elkaar verdragen. Ik denk dat je daar-
tussen een enorme breuk moet zien",
zo zei ds. C.J. Meeuse in een kritische
reactie op het initiatief. "De tijdgeest

heeft –met de popmuziek die daarbij
hoort– een heel andere bedoeling dan
God."

Over de zangers en de speellieden uit
Psalm 87 lezen we ook in de *Psalmen
voor Nu*. "En iedereen HEER, die in
Uw stad asiel zoekt, zingt en danst op
straat." Waar staat dat in de oorspron-
kelijke tekst? Het gevolg laat zich
raden. Met een aanstekelijke melodie
en flink wat slagwerk staan straks de
jongeren te springen op een podium.
Om ondertussen te denken dat ze
hetzelfde doen als Gods kinderen in
het Oude Testament. Wat een verblin-
ding.

(wordt vervolgd)

Middelburg,

ds. J.M.D. de Heer

2

Israël en de kerk

*We vervolgen met het weergeven van
de lezing die op 1 september 2008
tijdens de predikantenconferentie
van onze gemeenten werd gehouden.
In de eerste bijdrage werd een aantal
vragen aan de orde gesteld.*

*Die vragen nopen tot bezinning. In
dit tweede deel wordt ingegaan op de
inhoud van de vervangingsleer en op
wat de Heere ons in de profetieën van
het Oude Testament daarover heeft
bekend gemaakt. Ook in het Nieuwe
Testament vinden we veel wat ons
dienaangaande kan helpen bij de
vragen die over de verhouding van
Israël tot de kerk bestaan. Daarop
wordt hieronder ook ingegaan. Maar
vooral wat de apostel Paulus daar-
over in de Romeinenbrief zegt, zal in
het derde deel aan de orde komen.*

Inhoud van de vervangingsleer

Zij die uit het geloof zijn, zijn kinde-
ren van Abraham (Gal. 3:7). Abraham
werd niet door de besnijdenis of door
de wet gerechtvaardigd – die kwamen
later, de wet zelfs vierhonderddertig
jaar later (Gal. 3:17) – maar, zoals we
lezen in Genesis 15:6: "En hij geloofde
in de Heere; en Hij rekende het hem
tot gerechtigheid". Het geloof is dus
de weg tot de gerechtigheid en niet de
werken. Christenen leven uit het
geloof, Joden uit de werken der wet.
Joden menen Abrahams zaad te zijn

vanwege hun besnijdenis; ware chris-
tenen mogen weten dat zij Abrahams
zaad zijn door het geloof. Het gaat om
het geloof in Christus. "En indien gij
van Christus zijt, zo zijt gij dan Abra-
hams zaad, en naar de belofte erf-
genamen" (Gal. 3:29). Uit deze over-
wegingen zou de conclusie getrokken
kunnen worden: Het Jodendom heeft
afgedaan en het christendom is
ervoor in de plaats gekomen. Christe-
nen zijn het ware zaad van Abraham.
Zij zijn het ware volk van God. De
Kerk heeft Israël vervangen. In die
Kerk zijn Joden en heidenen. Er is
geen onderscheid.

De vervangingsleer gaat uit van een
opeenvolging in de tijd. Eerst was er
de tijd van Israël, daarna die van de
Kerk. De Kerk is het nieuwe Israël. Het
Oude Testament heeft ons de komst
van de Messias beloofd, en ons gewe-
zen op de taak van Israël Hem in de
wereld te brengen. Maar nu is Chris-
tus er en de taak van Israël is vol-
bracht. Israël heeft zich, door hun
eigen Messias aan het kruis te slaan,
buiten het heil, dat uit de Joden is,
geplaatst. "Want de zaligheid is uit de
Joden" (Joh. 4:22b). Hoe kunnen we
dan nog spreken over beloften voor
Israël? Nee, Israël is vervangen door
de Kerk, het nieuwe, het ware en
geestelijke Israël. Israël heeft afge-
daan en de kerk heeft alle voorrech-

ten van het Joodse volk overgenomen. Zo kwam men er toe alle beloften van het Oude Testament toe te passen op de christelijke gemeente. Alleen de dreigingen en de oordelen liet men staan voor de Joden. Zo kunnen we de vervangingsleer typeren, die ook wel genoemd wordt 'vervangings-theologie', 'geestelijke Israël visie' of 'substitutieleer'.

De kerk in de plaats van Israël?

Het Oude Testament geeft ons aanwijzingen dat er na de overgang van de nationale naar de kerkelijke bedeling van het genadeverbond nog een bijzondere plaats voor Israël als verbondsvolk overblijft. Ik denk dan vooral aan teksten als Jeremia 31:8 en 33, het visioen van de dorre doodsbeenderen uit Ezechiël 37. In dit indringende visioen kunnen we in de eerste plaats leren hoe de Heere door Zijn Geest dode zondaren levend maakt. Maar het is niet verkeerd hierin ook een toekomstperspectief te lezen voor het oude bondsvolk. Van de dorre doodsbeenderen wordt immers in vers 11 gezegd dat het zijn het ganse huis van Israël. In het twaalfde vers spreekt de Heere dat Hij Zijn volk zal brengen in het land Israëls. Verderop in hoofdstuk 37 wordt ook nog gesproken over het samenbrengen van de tien en de twee stammen. De kanttekenaren wijzen op een geestelijke vervulling, niet betrekking hebbend op het volk Israël. En die geestelijke vervulling is er zeker. Maar dat sluit een toekomstperspectief voor het volk van Israël niet uit. Ik heb het nu niet over de landbelofte. Daarover kunt u uitvoerig lezen in *Trouw aan Israël*.

In Hosea 1:11 lezen we: "En de kinderen van Juda en de kinderen Israëls zullen samenvergaderd worden en zich een enig hoofd stellen, en uit het land optrekken; want de dag van Jizreël zal groot zijn. Ook bij deze tekst getuigen de kanttekeningen van een zelfde opvatting als bij Ezechiël 37. G. Hutcheson schrijft echter als verklaring van deze tekst: "Wanneer Israël en Juda bekeert zullen worden/ dan zal de Heere gedenken aan zyn Verbondt/ en haar wederom herstellen in haar beloofde Voorrechten; inzonderheit zullen daar niet alleen Bekeerden uit haar hier en daar onder de Heidenen verstroot zijn; maar haare Bekeeringe zal met haare Wedervergaderinge tot een Volk of Natie gepaart gaan/ en (gelyk het schynt) met eene Herstellinge uit haare Gevankennisse en een weder-

brengen in haar eigen Landt. Dit schynt in deze Belofte te leggen/ zy zullen 't zamen vergadert worden, ende uit den lande optrekken, gelyk te vooren verklaart is. Dit is ook de inhoudt van het verbondt met haar/ als wy zien konnen/ Deut. 30:1-5" (*Sakelyke en Prackticale Verklaringe van de Twaalf Kleine Profeten*, deel 2, 1748).

Eerlijkheidshalve moeten we toegeven dat er in het Nieuwe Testament teksten aan te wijzen zijn die er op duiden dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen.

Zacharia 12:2 en 3

In deze Schriftplaatsen lezen we: 'Ziet, Ik zal Jeruzalem stellen tot een drink-schaal der zwijmeling allen volken rondom; ja ook zal zij zijn over Juda, in de belegering tegen Jeruzalem. En het zal te dien dage geschieden, dat Ik Jeruzalem stellen zal tot een lastige steen allen volken; allen, die zich daarmee beladen, zullen gewisselijk doorsneden worden; en al de volken der aarde zullen zich tegen haar verzamelen.' Jeruzalem betekent: de christelijke kerk of gemeente, naar de kanttekeningen. Zo ook M. Henry. Brakel is, zoals we reeds zagen, een andere mening toegedaan. Uit de verzen 6, 8 en 11 trekt hij de volgende conclusie: "Jeruzalem is na de Babylonische gevangenis in zulk een staat niet geweest, is nu ten eenenmale verwoest, is nu verbannen; zoo past het niet op de wederkeering uit Babel, maar op een tijd, die nog komen zal. Uit alle deze blijkt klaarlijk, dat de Joodsche natie nog wederom zal bekeerd worden, en in haar land Kanaän komen en dat bewonen."

Ik zou nog vele andere teksten uit het Oude Testament kunnen noemen. Het is vooral Brakel die in de aangehaalde Oudtestamentische Schriftplaatsen bijzondere beloften leest voor het volk Israël. De kanttekenaren duiden veelal op een geestelijk-typologische betekenis van de beloften van wederkeer en genade. Echter niet alleen Brakel, ook anderen spreken - soms in voorzichtige bewoordingen - over een toekomstige vervulling van de Oudtestamentische beloften. We willen ons bij deze in voorzichtige bewoordingen getrokken conclusies aansluiten. Uiteraard kan uit de Oudtestamentische gegevens niet de conclusie worden getrokken dat de kerk

in de plaats van Israël is gekomen. De kerk is er en is er al sedert Genesis 3. En die kerk, bestaande uit Joden en heidenen, zal er zijn tot de laatste dag. Maar al mogen we de Oudtestamentische beloften vooral ook zien in hun geestelijke betekenis voor de Kerk van vandaag, dat neemt niet weg dat Israël een dominante positie inneemt, die ook na de komst van Christus niet teloorgegaan is.

Nieuwe Testament

Eerlijkheidshalve moeten we toegeven dat er in het Nieuwe Testament teksten aan te wijzen zijn die er op duiden dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen. Ik wees reeds op de 'bloedtekst', Matthéus 27:25. Vooral Efeze 2:11-22, waarvan het eerste vers luidt: "Daarom gedenk dat gij, die eertijds heidenen waart in het vlees, en die voorhuis genaamd werd van degenen die genaamd zijn besnijdenis in het vlees, die met handen geschiedt" wordt vaak aangehaald als bewijs dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen. Daar zegt Paulus toch dat Joden en heidenen samen de nieuwtestamentische gemeente vormen? "Want Hij is onze Vrede, Die deze beiden één gemaakt heeft, en den middelmuur des afscheidsels verbroken hebbende" (14) en "door Hem hebben wij beiden den toegang door één Geest tot den Vader (18). Daarbij is toch het 'eerst de Jood en ook de Griek' niet meer aan de orde? Toch denk ik dat de apostel Paulus ook in dit Schriftgedeelte, ondanks de eenheid van de twee: Jood en heiden, het onderscheid niet uit het oog verliest. In dit Schriftgedeelte gaat het de apostel Paulus duidelijk om het wonder dat de heidenen geen buitenstaanders meer zijn. Ook voor hen is de poort opengegaan. Alleen door het bloed van Christus! Dat bloed verenigt Jood en heiden. Paulus houdt hen het wonder voor ogen van de ene verblindende werkelijkheid: niet langer vijandschap, maar vrede, en toch met handhaving van het onderscheid.

Romeinen 9 - 11

Het zal u niet verwonderen dat als het gaat om de vraag of er blijvende beloften voor het volk van Israël zijn, we dan Romeinen 9-11 noemen. Maar niet alleen daar vinden we gedachten over de verhouding van de kerk en Israël. In Romeinen 1:16 komen we de uitdrukking tegen: "Eerst de Jood en ook de Griek". Als we daarin een blijvend voorrecht

voor de Jood lezen, dan is dat vooral omdat we daarbij betrekken Romeinen 3:1 en 2. "Welk is dan het voordeel van de Jood? Of welk is de nuttigheid der besnijdenis? Vele in alle manier; want dit is wel het eerste, dat hun de Woorden Gods zijn toebe-trouwd." Later komt Paulus daarop uitgebreid terug in Romeinen 9:4: "Welke Israëlieten zijn, welker is de aanneming tot kinderen, en de heerlijkheid, en de verbonden, en de wetgeving, en de dienst Gods, en de beloftenissen". De zaligheid is uit de Joden. God laat Zijn heil de geschiedenis ingaan via de Jood. Dat ligt niet in eigen kwaliteit of prestatie, maar in

Gods verkiezende liefde. Daarom ging Paulus op zijn tocht door de wereld altijd eerst naar de synagoge. Dat betekent overigens niet dat er voor de Jood een andere weg zou zijn tot het heil dan voor de heiden! Of dat er onderscheid tussen de Jood en de Griek ligt in genade. Die gedachte wijst Paulus radicaal af. Wat in Romeinen 3:24 staat, geldt voor Jood en Griek: "En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is." Maar moeten de voorrechten van de Jood, zoals Paulus die in Romeinen 9:4 e.v. nader beschrijft, dan niet gezien worden als een voorbeeld van

de geestelijke genadegoederen in Christus voor de kerk? Ja ook, en deze voorrechten brengen het volk nergens buiten het geloof in Christus! Maar al hebben deze voorrechten hun glans verloren door het ongeloof van de Joden, dan is daarmee Gods belofte toch niet te niet gedaan? Ik ga niet mee met hen die Romeinen 9:4 lezen in de onvoltooid verleden tijd, alsof Paulus bedoeld heeft te zeggen: De Joden hadden deze voorrechten, maar nu niet meer; onder de nieuwe bedeling kunnen ze niet meer betrekking hebben op de Joden. (slot volgt)

Capelle aan den IJssel, ds. W. Silfhout

SERIE BEROEMDE BOEKEN

5a

De viervoudige staat

door Thomas Boston

Het boek De viervoudige staat van Thomas Boston was vroeger in onze gemeenten een veelgelezen boek. Van de weinige boeken die men bezat en óók las, was dit er één van. Velen van Gods kinderen vonden hun leven erin verklaard, en vonden er voedsel en onderwijs in voor hun ziel. Comrie, en in aansluiting met hem ds. G.H. Kersten, hebben er veel moeite voor gedaan om de geschriften van Boston onder ons ingang te doen vinden.

Wie de oude uitgave ter hand neemt, moet wel zijn best doen om de aandacht erbij te houden en de lijn in het betoog vast te houden. Boston schrijft niet in erg toegankelijk Engels. Hij werkt met veel verdelingen en onderverdelingen. Het was daarom een goed initiatief van S. Houtekamer om het werk opnieuw te vertalen. De nieuwe uitgave, die sinds 1996 op de markt is, is beter toegankelijk geworden.

Men moet er overigens nóg voor gaan zitten. Het is een lijvig boek, maar het loont de moeite! Boston heeft de gave om bij zijn uitleg mooie en sprekende voorbeelden te geven. Daarbij valt op de diep ernstige verwoording van de dingen die ons eeuwig zielenheil aangaan en de innige en tere taal waarin hij de doorleving van Gods genade in de ziel omschrijft.

De titel van het boek legt Boston in het begin van het boek uit:

Er zijn vier zaken die door allen die de hemel zouden willen zien, zeer noodzakelijk gekend moeten worden:

1. *Wat de mens was in de staat der rechtheid. Zoals God hem gemaakt heeft.*
2. *Wat hij is in de staat van de verdorven natuur, zoals hij is, nadat hij zichzelf totaal bedorven heeft.*
3. *Wat hij moet zijn in de staat der genade, zoals hij geschapen wordt in Christus Jezus tot goede werken, indien hij ooit deelgenoot wordt van de erfenis der heiligen in het licht.*
4. *Wat hij zal zijn in zijn eeuwige staat, zoals hij gemaakt zal worden door de Rechter van allen, óf volmaakt gelukkig óf volkomen rampzalig, en dat voor eeuwig.*

De eerste staat

Over de eerste staat (of de staat der rechtheid) is Boston kort in verhouding tot de andere drie. Maar dit deel is wel helder en kernachtig. Hij begint hij met een inleiding over Prediker 7:29: 'Alleenlijk zie, dit heb ik gevonden, dat God den mens recht gemaakt heeft, maar zij hebben vele vonden gezocht'. Boston schrijft over de oorspronkelijke rechtvaardigheid en het oorspronkelijke geluk van de mens.

Over de rechtvaardigheid schrijft Boston: 'Met dezelfde adem, waarmee God een levende ziel in hem blies, blies Hij een rechtvaardige ziel in hem'. Krachtens schepping is de geschapen mens gelijkvormig aan de wet die uitdrukking is van Gods ongeschapen rechtvaardigheid.

De mens in de staat der rechtheid was een zeer heerlijk schepsel, de lieveling des hemels in wie Gods beeld uitblonk. Door Gods gunst werd de mens verheven tot een bondgenoot des hemels in het verbond der werken. In dat verbond herleidde de Heere de wet tot een vorm van een verbond, waarvan volmaakte gehoorzaamheid de voorwaarde was. Maar de mens is niet gebleven in de staat der rechtheid: het paleis is een ruïne geworden. De zon is over ons ondergegaan.

De tweede staat

Bij de tweede staat (de staat der natuur, of de staat der algehele verdorvenheid) bespreekt Boston aan de hand van Genesis 6:5 de verdorven natuur van de gevallen mens. Treffend tekent hij dat ieder mens na de val het beeld van Adam vertoont. Hij noemt elf trekken waarin wij op Adam lijken. Vervolgens laat hij zien dat onze verdorvenheid zich uitstrekt tot het verstand, de wil, de genegenheden, de consciëntie, en het geheugen.

Levensloop

Thomas Boston werd geboren in Duns (Schotland) op 17 maart 1676 en overleed op 20 mei 1732 in Ettrick. Na in 1699 bevestigd te zijn in Simprin, heeft hij vanaf 1707 tot aan zijn overlijden gestaan in de gemeente van Ettrick. Hij was een tijdgenoot van de bekende gebroeders Erskine en geestelijk nauw aan hen verwant. Boston tobde zelf met een zwakke gezondheid. Zijn vrouw leed sinds 1720 aan zware depressies. Van zijn tien kinderen heeft hij er zes naar het graf moeten brengen.

De boeken die hij heeft nagelaten zijn een vrucht van zijn graven in de Schriften. Ook blijkt daaruit dat zijn leven gestempeld was door veel zorg. Naast *De viervoudige staat* schreef hij nog vele andere boeken, onder andere over de bekering en over het verbond der genade. Een heel bekend boekje van hem is *Het kromme in het levenslot*.

Bij de wil bespreekt Boston de onbekwaamheid tot en afkeer van het goede, en de neiging tot het kwade. De mens openbaart dat hij is een vijand van God, van Gods Zoon, van de Heilige Geest, en van de heilige wet. Met betrekking tot de vijandschap tegen Gods Zoon beschrijft Boston leerzaam en ontdekkend hoe de mens in zijn natuurstaat een vijand is van Christus. Ook beschrijft hij hoe de mens zich op valse gronden Christus kan toeëigenen. Wat zou het velen in onze tijd voor uitglijden bewaren als ze dit gedeelte ter harte zouden nemen. Aan de hand van Efeze 2:3b tekent Boston in diepe ernst dat de gevallen mens verkeert in een staat van toorn: 'Wij worden geboren als kinderen des toorns en wij blijven dat, totdat wij wederom geboren worden'. Als derde bespreekt Boston het totale onvermogen van de mens om zichzelf

te herstellen.

Hij fundeert dit gedeelte in Romeinen 5:6 en Johannes 6:44. Boston zegt dat de mens probeert om zichzelf óf alleen, óf met hulp, door de werken, óf op evangelische wijze te herstellen. Beide wegen snijdt hij radicaal af. De mens kan zichzelf niet helpen door de werken der wet. De zondaar kan de aangeboden hulp niet omhelzen en gebruiken voor herstel. 'Maar helaas, zij hebben geen handen om het te grijpen! Zij zijn als zuigelingen die te vondeling zijn gelegd in het open veld.' In het evangelie wordt de mens hulp aangeboden, maar de mens van nature kan die niet aanvaarden. Daarvoor is nodig de genade van Christus. Ondanks het totale onvermogen van de mens roept Boston de zondaar op om met alle kracht de middelen te gebruiken.

De derde staat

In het derde hoofdstuk (de derde staat, of de staat van begonnen herstel) handelt Boston over twee zaken, die ten nauwste met elkaar verweven zijn: de wedergeboorte en de mystieke vereniging tussen Christus en de gelovigen. Als uitgangspunt voor de wederge-

boorte neemt hij 1 Petrus 1:23. Alle mensen in de staat der genade zijn wederom geboren. De wedergeboorte maakt de mens tot een geheel nieuw schepsel. Hij beschrijft wat de wedergeboorte teweeg brengt in: het verstand, de wil, de genegenheden, de consciëntie, het geheugen, het lichaam, en de levenswandel.

Als toepassing beantwoordt Boston de belangrijke vraag: hoe kan ik weten of ik wedergeboren ben? Indringend klinkt de oproep tot zelfonderzoek. Verwaarlozing van het zelfonderzoek laat mensen, wat betreft hun staat, in een toestand van hevige zelfbedrog en het onthoudt aan vele heiligen het troostvolle gezicht op Gods genade in hen. Wedergeboorte is noodzakelijk. Zonder wedergeboorte is er geen geloof, en zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen. Wedergeboorte geeft gemeenschap met God, maakt geschikt voor de hemel en is noodzakelijk om toegelaten te worden tot de hemel.

(wordt vervolgd)

Rijssen,

ds. A. Schreuder

Kinderen, welke God in hun kindsheid uit dit leven wegneemt

In de bespreking van het boekje van ds. Kempeneers Waar is ons kind? zijn verschillende vragen gesteld. Een aantal conclusies die in dit boekje worden getrokken zijn, mijns inziens, niet op grond van de Schrift te onderbouwen. We hebben die bespreking afgerond en gaan dat nu niet herhalen. Maar ik kan me wel voorstellen dat er bij de lezers van De Saambinder, na de uitvoerige recensie, toch een vraag is overgebleven. 'Wat hebben onze vaders dan wèl bedoeld te zeggen in de Dordtse Leerregels, hoofdstuk I, artikel 17?' Heeft ds. Kempeneers dan geen punt als hij in zijn boekje dit artikel als grond ziet voor zijn opvatting dat er hoop mag zijn voor jonggestorven kinderen? In de boekbespreking ben ik op de betekenis van Artikel 17 niet nader ingegaan. Het viel mijns inziens buiten het bestek van een recensie om de eigen gedachten hierover naar voren te brengen. Nu daar toch wel behoefte

aan blijkt te bestaan onder onze lezers, lijkt het mij goed om de artikelenreeks nog een vervolg te geven.

Vooraf moeten we het volgende vaststellen. Artikel 17 van de Dordtse Leerregels maakt deel uit van een veel groter geheel. Het eerste hoofdstuk bevat totaal 18 artikelen die handelen over 'De Goddelijke verkiezing en verwerping'. Het is van belang om het artikel ook in dat grotere verband te lezen. Het staat niet los van hetgeen eerder beleden is aangaande de verkiezing en de verwerping. En dit gehele eerste hoofdstuk maakt ook weer deel uit van een veel groter geheel, namelijk 'De Vijf artikelen', die gericht zijn tegen de opvattingen van de Remonstranten. Voor dat doel zijn de Dordtse Leerregels opgesteld. We moeten die historische achtergrond bij het lezen van een los artikel wel voor ogen blijven houden. De Dordtse Leerregels bevatten geen vol-

ledige dogmatiek. We vinden hier geen systematische beschrijving van al onze geloofsstukken. De artikelen zijn een *reactie* op de dwaalleer van de Remonstranten. Zo heeft ook Artikel 17 die specifieke achtergrond.

De Remonstranten stelden: 'Van kleine kinderen, vóór het gebruik der rede stervende, is geen verkiezing.' Volgens hen worden alle kleine kinderen die in hun jonkheid sterven zalig. Zij ontkenden dat zowel de verkiezing als verwerping zouden gaan over deze jonge kinderen. Er kan bij jong stervende kinderen immers geen sprake zijn van voorgezien geloof of ongelooft. Dus voor de Remonstranten vervalt daarmee de achterliggende grond voor de verkiezing en verwerping. De Contraremonstranten leerden daarentegen wel dat het besluit van de verkiezing en verwerping ook gaat over de jonggestorven kinderen. Dat blijkt duidelijk als we het Besluit van de Dordtse Leerregels lezen. Daaruit blijkt dat de Remonstranten onze gereformeerde vaders wreedheid verweten omdat zij de verkiezing en verwerping leerden. In dat Besluit staat dat volgens de Remonstranten de leer van onze vaders zou inhouden 'dat vele onnozele kinderen der gelovigen van de borsten der moeders worden afgerukt en tiraniglijk in het helse vuur geworpen, alzo dat noch het bloed van Christus baten kan, noch de Doop, noch het gebed der Kerk, bij hun Doop.' Dat zijn aangrijpende woorden, geschreven in een tijd waarin de kindersterfte vele malen groter was dan in de tijd waarin wij leven. Wat hebben onze vaders met betrekking tot dit tere punt scherpe verwijten gekregen! De verkiezingsleer zou een vreselijke leer zijn die ouders wanhopig maakt.

Tegen die opvatting is de Synode in verweer gekomen. Dat er bij kinderen geen sprake zou zijn van de *verkiezing* wordt door de Synode in Artikel 17 weerlegd. Artikel 17 legt de nadruk op de troost der verkiezing. Over de verwerping wordt in dit stuk mijns inziens helemaal geen uitspraak gedaan. Dat moeten we zien tegen de achtergrond van de beschuldiging. Heeft de Synode daarmee dan in Artikel 17 uitgesproken dat alle jongstervende kinderen dus verkoren kinderen zijn? Het is wel al te kort door de bocht om deze conclusie eruit te trekken. Naar ik meen wordt daarmee aan de historische feiten geen recht gedaan. Bovendien ontbreekt ons ook de Schriftuurlijke grond voor een dergelijke conclusie.

De uitspraak dat alle jongstervende kinderen verkoren zouden zijn, is niet waarschijnlijk als we letten op de verschillende reacties van de afgevaardigden die uiteindelijk met de Leerregels zullen hebben ingestemd. Een groot aantal afgevaardigden had zich zeker niet kunnen vinden in een artikel waarin werd gesteld dat alle jonggestorven kinderen gelukkig zijn. Dat blijkt duidelijk als we de Acta raadplegen van de Synode 1618-1619. Samengevat hebben de afgevaardigden de volgende opvattingen. De Engelse afgevaardigden: 'Sommigen worden aangenomen tot erfgenaam en sommigen worden gehouden voor schuldenaars'. De Zwitserse afgevaardigden: 'Wij hopen van hen het beste'. De Nassausche en Wetteravische afgevaardigden: 'De ouders moeten niet twijfelen' en zij beroepen zich op het verbond en wijzen op de belofte uit Genesis 17 e.a. De Bremense afgevaardigden: 'God heeft dezelve lief, uit datzelfde welbehagen uit hetwelk Hij de volwassenen liefheeft'. De Nederlandse professoren menen wel dat deze kinderen onder de uitverkorenen gerekend mogen worden. De theoloog Sybrandus Lubbertus zegt echter: 'Er is enige verkiezing en verwerping volgens Romeinen 9:7'. Gomarus leert: 'Wij geloven godvruchtiglijk dat zij mede verkoren zijn'. De Utrechtse theologen: 'Zowel verkiezing als verwerping gaan over jonge kinderen'. De Overijsselse afgevaardigden: 'De verkiezing en verwerping heeft ook plaats in de jonge kinderen'. De Drentse theologen: 'Gelovige ouders kunnen een zekere hoop hebben, want de Schrift bevat geen voorbeelden van verwerping'. Al deze

reacties laten ons zien dat uit de inhoud van Artikel 17 niet de conclusie getrokken kan worden 'dat voor de meeste oudvaders verbond en verkiezing – voor wat betreft de jonggestorven verbondskinderen – samenvallen'. In reactie op de eerdergenoemde stelling van de Remonstranten wijst een deel van de afgevaardigden inderdaad op de troost der verkiezing. Maar andere afgevaardigden spreken heel duidelijk zowel van verkiezing als van verwerping, ook bij jonggestorven kinderen.

De troost voor bedroefde ouders, die hun kinderen in hun kindsheid uit dit leven zien weggenomen, hebben onze vaders gezocht in het genadeverbond. De opstellers van de Dordtse Leerregels hebben hierbij geen verwijsteksten gezocht om de leer van verkiezing en verwerping te staven. Deze teksten hadden zeker gegeven kunnen worden. Romeinen 9 is overduidelijk. Maar onze vaders kozen wel teksten die erop wijzen dat de troost van het genadeverbond zich ook uitstrekt tot kinderen en niet alleen tot volwassenen. Er zijn ook kinderen in het genadeverbond begrepen. Laat de Remonstranten maar schimpen met hun harde woorden. Hebben onze vaders daarmee uitgesproken dat jongstervende kinderen hoofd voor hoofd in de weldaden van het genadeverbond zullen delen? Die conclusie lijkt mij eveneens te kort door de bocht. Bovendien ontbreekt ons ook hier de Schriftuurlijke grond voor een dergelijke conclusie.

(slot volgt)

Nunspeet,

ds. A. Schot

BOEKENNIEUWS

'Met een ezelskinnebakken en een ossenstok', J. van 't Hul, uitg. Dep. voor evangelisatie van de Geref. Gemeenten, besteladres: dhr. A.E. Schouten, Slotplein 169, 2902 HR Capelle a/d IJssel, e-mail: aeschouten@kliksafe.nl, 180 blz., € 14,50 (excl. verzendkosten)

In het boek 'Met een ezelskinnebakken

en een ossenstok' worden de geschiedenissen van de richters behandeld. De zes 'grote' richters (Othniël, Ehud, Debora, Gideon, Jeftha en Simson) en de zes 'kleine' (Samgar, Thola, Jaïr, Ebsan, Elon en Abdon). De tijd van de richters was niet eenvoudig. Er was geen buigen onder de wet des Heeren. Ieder deed wat hijzelf goed vond. De overeenkomsten met onze tijd zijn dan ook treffend. Aan de

andere kant blijkt ook duidelijk dat de Heere dit afkerige volk niet vergeet. Hij zendt in Zijn goedheid en genade richters die het volk verlossen van vijanden. Dat was onverdiend. Er lag schuld, maar de HEERE gedacht aan Zijn verbond. Deze zaken worden duidelijk behandeld in het boek. Verschillende verklaarders komen aan het woord. De toepassingen komen op een goede manier op uit de geschiedenissen. Christus, als de grote Rechter en Redder blijft niet onbesproken. Het boek is onderwijzend in veel opzichten. Er ontstaat een beeld van de tijd van de richteren en het zet aan het denken over de tijd waarin wij leven. Ook voor het persoonlijke leven geeft het veel te overdenken. Het bijzondere van de pennenvruchten van dhr. Van 't Hul is dat ze heel makkelijk leesbaar zijn. Je blijft lezen. Al lezend trekt de richterentijd aan het oog voorbij. De Heere stelle het tot zegen. Van harte aanbevolen.

Lisse,

ds. C. Neele

John Blanchard, Waarom de Bijbel? Uitg. De Banier – Bunnik. ISBN 90-336-0581-3. 47 pag., € 3,95

In de Engelstalige wereld is John Blanchard een bekend christelijk schrijver en apologet. In de serie brochures die in het Nederlands vertaald is en waarvan deze brochure deel uitmaakt,

behandelt hij allerlei vragen. In deze brochure gaat het over de Bijbel. Blanchard voert een warm pleidooi voor de authenticiteit en betrouwbaarheid van de Bijbel. Het is verrassend om te lezen hoe hij zijn betoog staaft door eenvoudig feiten te vermelden en geen lange redeneringen nodig heeft om de betrouwbaarheid van tekst en inhoud van de Bijbel aan te tonen. Niet altijd is het even sterk. Het steeds terugkerende beroep op allerlei gezaghebbende personen verzwakt het betoog. De kern van de zaak raakt hij, als hij de Bijbel voor zichzelf laat spreken. De Bijbel zelf claimt op vele plaatsen het Woord van God te zijn. Bovenal voor de Heere Jezus Zelf was de Bijbel Gods Woord. In de reformatorische theologie heet dat het zelfgetuigenis van de Schrift. Zwakker komen weer de gedeelten over het uitkomen van de bijbelse profetieën, de invloed van de Bijbel op het doen van het goede en de samenhang in de boodschap van de Bijbel over. Bij het lezen van deze brochure dringt de vraag zich op hoe je met deze bewijzen

van de Bijbel moet omgaan. In onze Nederlandse Geloofsbelijdenis is zeker plaats voor argumenten die de geloofwaardigheid van de Bijbel bewijzen. Het bewijs van de uitgekomen profetieën van het Oude Testament vinden we er zelfs vermeld. Maar node mis je de notie die we in de belijdenis vinden: 'En wij geloven zonder enige twijfeling al wat daarin begrepen is; en dat niet zozeer omdat ze de Kerk aanneemt en voor zodanige houdt; maar inzonderheid, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten dat zij van God zijn' (artikel 5). Ook op details is er nog wel een en ander op te merken. De inhoud van Johannes 3:16 vertolkt Blanchard zo: 'Met een daad van onmetelijke liefde greep God drastisch in in het menselijk drama'. Met alle bescheidenheid gezegd, lijkt me dat weinig aan te sluiten bij het bijbelse spreken. Ook in het persoonlijke appel aan het einde van het boekje gaat het echt verkeerd, als hij zegt: 'Miljoenen mensen hebben dit gedaan en zijn erachter gekomen dat het waar is! Je hebt nu de kans om hetzelfde te doen.' Hij is zelfs zozeer overtuigd van de redelijkheid van zijn betoog dat hij degenen die het niet geloven domheid verwijt: 'Het is dus onmogelijk een dommere reactie dan de bovenstaande voor te stellen.' Het is niet bijbels om zo te spreken over het geloof en niet tactisch tegenover de buitenkerkelijke hem domheid te verwijten. De brochure is waardevol vanwege het vele materiaal waarmee Blanchard zijn pleidooi voor de betrouwbaarheid van de Bijbel onderbouwt, maar tegelijk is er aantal belangrijke kanttekeningen te plaatsen bij de wijze waarop hij zijn apologetiek van de Bijbel voert.

Kapelle-Biezelinge

J. van Mourik

L.M.P. Scholten, Nuttig tot lering. Uitg. GBS – Leerdam. ISBN 978-90-72186-52-2. 324 pag., € 19,95

De Gereformeerde Bijbelstichting (GBS) te Leerdam heeft een fors boekwerk uitgegeven van de hand van de heer L.M.P. Scholten, die van 1988 tot 2004 directeur was van genoemde stichting. Als zodanig heeft hij in het GBS-periodiek *Standvastig* met grote regelmaat fundamentele artikelen geschreven, waarin de actualiteit van het bijbelvertaalwerk op de voet werd gevolgd en becommentarieerd. In 1990 begon het blad *Standvastig* een vragenrubriek. Lezers stelden vragen over

alles wat te maken heeft met de Bijbel, bijbelvertaling en bijbeluitleg. Scholten heeft de redactie van die rubriek op zich genomen. Sindsdien werden (t/m juni 2008) 173 antwoorden gepubliceerd, waarvan er 117 geselecteerd zijn in dit boek. Ook zijn antwoorden opgenomen die nog niet eerder gepubliceerd werden, alsmede een achttal artikelen vòòr 1990 geschreven.

De titel van het boek *Nuttig tot lering* is ontleend aan 2 Timotheüs 3:16a: 'Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot lering'. Al de Schrift. Dus de gehele Bijbel, tekst voor tekst. Nuttig tot lering voor ons verstand, voor ons hart, voor onze levenswandel, in tijden van blijdschap en van droefheid. Niet alleen nuttig voor onszelf om te leren wat waar en goed is, maar ook nuttig om anderen te leren.

Om nu te leren, is onderzoek nodig. Van daar dat Scholten tot ondertitel gekozen heeft: *136 annotaties voor Bereeërs*. Van de Joden in Berea lezen we: 'En dezen waren edeler dan die te Thessalonica waren, als die het Woord ontvingen met alle toegenegenheid, onderzoekende dagelijks de Schriften, of deze dingen alzo waren' (Hand. 17:11). We hebben intensief te onderzoeken, opdat we niet blijven bij een oppervlakkige kennis.

Een prettige bijkomstigheid van dit boek is, dat er ook gezorgd is voor een register van bijbelteksten, zodat het heel goed als naslagwerk gebruikt kan worden. De antwoorden van Scholten getuigen van degelijkheid en deskundigheid. Tevens blijkt zijn grote belezenheid en zijn kennis van taal, in het bijzonder van de Statenvertaling. Hij is in zijn beantwoording niet puur zakelijk. Scholten zorgt niet alleen voor explicatio (uitleg), maar soms ook voor wat applicatio (toepassing).

Het laatste antwoord (p. 309) handelt over het getal veertig in de Bijbel. Scholten geeft in zijn antwoord diverse voorbeelden en eindigt dan: 'Wellicht zijn uit het een en ander conclusies te trekken. Ik zou daar echter voorzichtig mee zijn. Wanneer de Heere Zelf niet duidelijk aan een getal een symbolische betekenis geeft, moeten wij met het zoeken daarnaar maar erg terughoudend zijn. Zo gemakkelijk gaat ons vernuft, om niet te zeggen onze fantasie, daarin dan een woordje meespreken.

Laat ons, wanneer het om het getal veertig gaat, maar allereerst Psalm 95 opslaan. Is vers 10 op ons van toepassing? 'Veertig jaar heb ik verdriet gehad aan dit geslacht...' Zo gij Zij stem dan heden hoort...

Dirksland,

ds. J. Schipper

J.M. Vermeulen, De zoon van Bornia. Leven en werk van ds. E. du Marchie van Voorthuysen.
Uitg. Tekstservice Vermeulen - Meteren, 304 pag., € 29,50

Al enkele weken lag het bovengenoemde boek te wachten op een korte bespreking. Het lezen van de achterkant van het boek deed mij een ogenblik aarzelen. Uitspraken over ds. E. du Marchie van Voorthuysen als

'legendarisch', 'een begrip', 'exclusieve, getalenteerde en geliefde predikant', 'onnavolgbare manier van uitdrukken' deden de vraag bij mij opkomen of dit boek niet één grote mensverheerlijking zou zijn én of ds. Du Marchie van Voorthuysen dat zélf wel zo gewild zou hebben. Ik geloof dat als hij bij zijn hart was, dat hij met Paulus gezegd zou hebben: "Mij de grootste der zondaren is barmhartigheid geschied".

En zo heeft hij dat ook beleefd, getuige de prachtige inhoud van het boek. Wie het boek leest, wordt geroerd door de eerlijke wijze waarop deze man door de Heere is opgezocht, uit de zonde is getrokken en door Hem werd geroepen tot het ambt van predikant. Telkens weer moest ds. Du Marchie van Voorthuysen leren: 'Uw wil geschiede'. Zoals al Gods kinderen en knechten moest ook deze predikant er met al het zijne telkens weer buiten vallen.

Op een eerlijke en objectieve manier heeft de auteur het leven van ds. Du Marchie van Voorthuysen willen beschrijven. Zo wordt er, ook als het gaat over de uitreding van deze predikant uit de Chr. Ger. Kerken en zijn aansluiting bij de Oud Ger. Gemeenten 'hoor en wederhoor' toegepast door verschillende kerkelijke bladen aan het woord te laten. Dat maakt het boek evenwichtig en toont de opzet van de auteur in deze levensbeschrijving.

Wie het boek leest, zal al snel merken dat ds. Du Marchie van Voorthuysen sterk onderscheid maakte tussen schijn en zijn, tussen de algemene en bijzondere werking van Gods Geest. Hij was – terecht – zeer beducht voor bekeringen die niet uit God waren en waarmee men zich voor eeuwig bedroog. In zijn preken komt dat sterk naar voren. 'Indringend', zo kan zijn wijze van preken dan ook genoemd worden. Als een herder heeft hij mogen aandrijven achter de kudde, hun dodelijke dag niet begeerd hebbend. Niet uit hardheid, maar uit liefde en dikwijls met 'zachte terechtwijzing', zoals we herhaaldelijk in het boek lezen. Op zijn grafsteen staan

de woorden geschreven: "Die de Zoon heeft, die heeft het leven. Die de Zonde niet heeft, die heeft het leven niet." Moge die boodschap die in de prediking van ds. Du Marchie van Voorthuysen heeft doorgeklonken, ook vandaag nog velen tot eeuwige zegen zijn. In de kerken die deze predikant heeft mogen dienen, maar ook onder ons.

's-Gravenpolder, ds. E. Hakvoort

Dr. Gary Gilley, Marktdenken in de kerk.
Uitg. Stichting Tot Heil des Volks, 170 pag., € 14,95

In de USA zijn de laatste jaren zogenoemde 'megakerken' ontstaan. Het gaat om kerken die enorme aantallen mensen trekken, vooral buitenkerkelijken. Predikers die deze kerken dienen zijn mensen als Rik Warren. Warren is een belangrijke persoon, want de recent gekozen president van Amerika, Obama, heeft ook een dienst van hem bezocht.

Het gaat dus bij deze megakerken om een belangrijke ontwikkeling die echter de nodige vragen oproept. In dit boekje wordt een onderzoek gedaan naar de prediking en de theologie van dergelijke gemeenten. Waar komt dat enorme succes toch vandaan? Het blijkt dat allerlei marketingtheorieën aan de basis liggen voor het grote succes. In de prediking en in de theologie wordt aangeknoopt bij wat de mensen graag willen horen. De entertainmentcultuur is de kerk binnen gedrongen. Dan ontstaat een boodschap die aansluit bij de natuurlijke mens. Op allerlei manieren blijkt dat in deze megakerken. De liederen die er gezongen worden bijvoorbeeld hebben meer te maken met sfeer en gevoel dan met Bijbels onderwijs (pag. 111-125). In het licht van de Bijbel valt er heel wat op te merken. Dr. Gary Gilley wijst daarop en houdt een pleidooi voor het Bijbelse Evangelie. Dat is de boodschap van zonde en genade. Laten we die boodschap ook vandaag maar doorgeven. Het gaat mis in een kerk als we dingen gaan zeggen en preken die niet in de Bijbel staan, maar die mensen graag willen horen.

Dat is de les die uit dit boekje getrokken kan worden. De kerk heeft als opdracht om zonde en genade te boodschappen voor verloren zondaren. Dat is de grote opdracht die Christus aan Zijn kerk heeft gegeven (Matth. 28:19). Tenslotte nog een leerzaam citaat van de stichter van het Leger des Heils, William Booth. "Het grootste gevaar van de twintigste eeuw zal zijn: een religie zonder de Heilige Geest, een christendom zonder Christus, vergeving zonder bekering, verlossing zonder

wedergeboorte, en een hemel zonder hel" (pag. 147). De Stichting Tot Heil des Volks gaf een nuttig boekje uit waar we veel van kunnen leren.

Amersfoort, ds. W. Visscher

Herman J. Selderhuis, Calvin een mens.
Uitg. Kok - Kampen, 2008. ISBN 978 90 435 1527 6, 336 pag., € 24,90

Met het oog op de Calvinherdenking in 2009 – de hervormer werd 10 juli 1509 geboren – verschijnt een reeks publicaties. Prof. dr. Selderhuis, hoogleraar kerkgeschiedenis en kerkrecht aan de TUA, reikt ons een nieuwe biografie aan.

Daaraan was behoefte. De wat verouderde studies van L. Praamsma (1953) en W. F. Dankbaar (1982) zijn alleen antiquarisch verkrijgbaar.

Selderhuis heeft voor dit levensverhaal van de hervormer vooral geput uit diens briefwisseling. Calvin zelf schreef dat een mens in zijn brieven het meest zichtbaar wordt. Daarnaast heeft de schrijver vooral mededelingen uit zijn preken en andere geschriften gebruikt. Deze benadering geeft de lezer het gevoel dat hij heel dicht bij de mens Calvin wordt gebracht in zijn grootheid, kleinheid, bedelen om genade, geloof, aanvechting, wankele gezondheid, conflicten met dwalende figuren, in zijn huwelijk met Idelette van Buren, in zijn optreden als prediker, in zijn worsteling met de tijd en noem het maar op.

De inhoudsopgave in de vorm van een tijdbalk is een vondst. De vele citaten en samenvattingen in het boek spreken voor zichzelf. Er zijn zeer onderwijzende uitspraken bij. Calvin beseft heel goed, dat hij als dominee ook zelf onder het Woord moest komen: 'Als ik de preekstoel opga is dat niet alleen om anderen te onderwijzen. Ik trek mijzelf niet terug, want ik moet zelf ook een leerling zijn en het woord dat uit mijn mond komt moet mij net zoveel ten dienste zijn als u. Anders: Wee mij'.

Dr. Selderhuis schrijft een levendige, vlotte stijl. Hij gebruikt een populaire toon om de stof zo dicht mogelijk bij de hedendaagse lezer te brengen. Dat is zeker te waarderen. Zijn benadering wordt echter soms te populair, te lichtvoetig. Dan staat de schrijfstijl wat hinderlijk tussen de hervormer van Genève en de lezer in. Dat is een schaduwzijde van deze zo leesbare biografie, die over de mens Calvin goed en breed informeert.

Waarde, ds. M. Golverdingen

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK

BEROEPEN

Te Aalburg: ds. C. Neele te Lisse;

Te Emmeloord:

ds. P. Mulder te Krimpen aan den IJssel;

Te Leerdam: ds. P. Melis te Veen;

Te Nieuwdorp:

ds. D. de Wit te Rijssen-West;

Te Rilland-Bath:

ds. B. van der Heiden te Alblasterdam;

Te Rotterdam-Alexanderpolder en

te Rotterdam-Centrum:

ds. A.J. Gunst te Nieuwerkerk;

Te Vlaardingingen:

ds. G.J. van Aalst te Klaaswaal;

Te Wolphaartsdijk:

ds. C.A. van Dieren te Rijssen-Noord.

BEDANKT

Voor Ouddorp:

ds. G.J. van Aalst te Klaaswaal.

■ MUTATIES KERKELIJK

JAARBOEK 2008

* Pag. 93, **DEPUTAATSCHAP VOOR STUDERENDEN.**

Mentoraat Zeeland: mentor A. de Pater is opgevolgd door ing. J. Minderhoud, Zuidstraat 13, 4361 AA Westkapelle, tel. 0118-570510, e-mail: mail@jmdonline.nl

* Pag. 354, **gemeente ZEIST.**

Scriba van de diaconie is nu: B.I.C. Stolk, Joubertlaan 5, 3701 JT Zeist, tel. 030-691 05 28, e-mail: bicstolk@kliksafe.nl

* Pag. 109, **classis GOUDA.**

Het juiste adres van de nieuwe scriba van de classis, J. Bloemendaal, is: Poelruit 25, 2771 RD Boskoop.

zijn o.a.: het gemengd koor "Magnalia Dei" o.l.v. Evert van Dijkhuizen en een groep vluchtelingen uit Birma, een soliste en organist Adrie-Jan de Korte. Opening door: ds. W. Visscher.

Amsterdam

Zaterdag 20 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: "In de Jordaan", Looiersgracht 70-72. Medewerkenden: mannenkoor "David" en een muziekensemble van jongeren uit Lisse. Meditatie door evangelist J. Krijgsman. Collecte voor het evangelisatiewerk in Amsterdam.

Boskoop

Maandag 22 december, aanvang: 19.45 uur. Locatie: Ichthuskerk. Medewerkenden: gemengd Ichthuskoor, o.l.v. Mariëlle Heidekamp, het jeugdkoor de Jonge Ichthusklanken o.l.v. Renske van Vliet, organist Henri Adema en enkele instrumentalist. Collecte t.b.v. het deputaatschap Evangelisatie Geref. Gemeenten.

Enkhuizen

Vrijdag 19 december, aanvang: 20.00 uur. Locatie: Ontmoetingskerk, Klopperstraat 12. Medewerking door o.a. het chr. gemengd koor "Soli Deo Gloria" uit Enkhuizen o.l.v. Gerard Zoer. Er is veel samenzang. Algehele leiding: ds. G. Heijkamp, die ook een meditatie zal houden. Collecte t.b.v. de bestrijding van de onkosten.

Goes

Woensdag 17 december, aanvang: 20.00 uur. Locatie: Maria Magdalenakerk. Medewerkenden zijn o.a. het Groot Zeeuws Jongerenkoor uit Goes o.l.v. Peter Wildeman, organist Joost van Belzen en enkele instrumentalist. Leiding: ds. C.J. Meeuse. Collecte t.b.v. het deputaatschap Evangelisatie Geref. Gemeenten.

Hardinxveld-Giessendam

Zaterdag 20 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente, Buitendams 118. Aanvang: 19.30 uur. Medewerking verlenen: het kinderkoor 'Harpe Davids', het meisjeskoor 'Talitha' en het gemengd koor 'Harpe Davids' uit Hardinxveld-Giessendam. Leiding: ds. W.J. Karels.

Krabbendijke

Woensdag 24 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: Ned. Herv. Kerk. Medewerking verleent het mannenkoor "Ethan" uit Yerseke. Er is veel samenzang. Leiding: ouderling J.A. Blik. Collecte t.b.v. Helpende Handen, afd. Zeeland.

Noordwijk

Vrijdag 19 december, aanvang: 19.45 uur. Locatie: St. Jeroenskerk in Noord-

BERICHTEN

■ KERSTBIJEENKOMST "HELPENDE HANDEN" TE AAGTEKERKE

De afd. Walcheren/Zeeuws-Vlaanderen van "Helpende Handen" organiseert op **zaterdag 20 december** in de kerk van de Gereformeerde Gemeente te Aagtekerke, Prelaatweg 17 een kerstbijeenkomst. Aanvang: 14.30 uur. Opening en meditatie door de voorzitter dhr. A. van den Berg. Loes Coppoolse hoopt een kerstverhaal te vertellen. Ook het jeugdkoor "Klein maar dapper" uit Aagtekerke werkt hieraan mee. Collecte ter bestrijding van de kosten. Na afloop is er gelegenheid om elkaar te ontmoeten onder het nuttigen van koffie, thee of fris. Iedereen is van harte welkom.

■ KERSTMIDDAG CLUB

"MEFIBOSETH" TE WERKENDAM
Op **zaterdag 20 december** zal er in de Bethelkerk te Werkendam een kerstmid-

dag gehouden worden van de gehandicaptenclub 'Mefiboseth'. Aanvang: 14.30 uur. Ds. M. Karens hoopt een Bijbelvertelling te houden over 'De herders'. Iedereen is van harte welkom!

■ KERSTZANGAVONDEN

Alblasterdam

Zaterdag 13 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: Eben-Haëzerkerk Geref. Gemeente, Plantageweg 172. Medewerkenden: Ridderkerks mannenkoor o.l.v. Henri Adema, organist Bert Roest. Ook is er samenzang van psalmen. Opening, meditatie en sluiting door ds. B. v.d. Heiden. Collecte t.b.v. schulddelging kosten uitbreiding kerkgebouw.

Amersfoort

Zaterdag 20 december, aanvang: 19.45 uur. Locatie: "Elimkerk" van de Geref. Gemeente, Waterdaal 1. Medewerkenden

wijk-Binnen, Voorstraat 44. Hieraan werken mee: o.a. het mannenkoor "David" o.l.v. Frans Cornet en een muzikensemble uit Lisse, organist Andre Hobo. Collectie t.b.v. Zending Geref. Gemeenten.

Spijkenisse

Zaterdag 20 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: kerk van de Gereformeerde Gemeente. Medewerking van het gemengd koor "Eben-Haëzer" o.l.v. dhr J. Donkersloot, organist Rien Donkersloot. Ook zal er veel samenzang zijn. Een ouderling heeft de leiding en zal een meditatie houden.

Tilburg

Zaterdag 20 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: gebouw evangelisatiepost Tilburg, Offenbachstraat 105. Medewerking door: het gemengd koor "Comt nu met Sangh" uit Veen o.l.v. Reinier Korver, organist Arjan Gorseman. Meditatie door: evangelist H.J. van den Boogaart.

Veenendaal

Zaterdag 20 december, aanvang: 19.30 uur. Locatie: Adventkerk, Vijftien Morgen 51. Medewerking hieraan verlenen: het gemengd koor "Met hart en stem", het jeugdkoor "De kleine harp" en instru-

mentaal ensemble "Con Passione" o.l.v. Jan Hendrik van Schothorst, organist Martin van Oossanen, pianist Jan Dorresteyn. Opening en meditatie door ds. J. van Belzen.

WINTERMARKT TE HOUTEN

Vanuit de Geref. Gemeente te Houten wordt er op **zaterdag 20 december**, van 10.00-15.00 uur, een wintermarkt/ontmoetingsdag georganiseerd in haar Eskolkerk, Poldermolen 1. De opbrengst daarvan is bestemd voor de renovatie van het chr. ziekenhuis (bouwjaar begin 1900) van het Nkhoma Hospital in Malawi (Afrika). Er zijn o.a. verschillende etenswaren, boeken en tijdschriften te koop. Van 11.00-14.00 uur zal er een ambulance aanwezig zijn o.a. voor bloeddrukmeting en het laten maken van een hartfilmpje. Voor meer informatie: tel. 030-6375423.

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

Indien de Heere wil en wij leven.

en 16.30 uur ds. Joesse; Hilversum 19.00 uur ds. Schot; Houten 10.00 (H.A. en doventolk) en 17.00 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.30 uur (H.A.) ds. Tanis; Kapelle-Biezeling 9.30 en 18.00 uur ds. Baan en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Kortgene 14.00 uur ds. Baan; Krabbendijke 14.00 uur ds. Meeuse; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Kruijningen 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. Hoogerland en 14.00 uur leesdienst; Leerdam 19.00 uur ds. Visscher; Lelystad 9.30 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Meeuwen 14.30 uur ds. Karens; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Moens; Melissant 14.30 uur ds. Schipper; Middelburg-Centrum 9.30, 14.30 en 18.30 uur ds. De Heer; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. Van Manen; Moerkapelle 19.00 uur ds. Clements (doventolk); Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Vermeij; Nieuwdorp 14.00 uur ds. Hakvoort; Nieuwe Tonge 10.00 en 18.00 uur ds. P. Blok; Nieuwerkerk Zld 9.30 (H.A.) en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk (Adres: Melkrijder 15) 9.30 en 18.30 uur ds. Verweij; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oostkapelle 15.00 uur ds. Tuinier; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. Pater; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur stud. Van Rijswijk; Poortugaal 14.30 uur ds. Brugge; Poortvliet 14.30 ds. De Jongste; Puttershoek 15.30 uur ds. Van Aalst; Rhenen 16.00 uur ds. F. Mulder; Ridderkerk 9.30 (H.A.) en 17.00 uur ds. De Leeuw; Ridderkerk-Slikkerveer 14.30 uur ds. P. Mulder; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur ds. Van Dieren en 14.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. Schreuder en 14.30 uur leesdienst; Rotterdam-Alexanderpolder 14.30 uur ds. Silfhout; Rotterdam-Centrum 9.30 uur ds. Mijnders en 14.30 uur ds. De Leeuw; Rotterdam-Zuidwijk 10.00 en 16.30 uur ds. C. Harinck; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Bakker en 14.00 uur leesdienst; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. Verschuure; Scheveningen 16.30 uur ds. Paul; Sint Philipsland 9.30 en 18.30 uur stud. Bredeweg; Slidrecht (Middeldiepstraat 31) 12.30 uur ds. W.J. Karels en 19.00 uur ds. Veenendaal; Soest 9.30 uur ds. Kleppe en 19.15 uur ds. L. Blok; Stad aan 't Haringvliet 14.30 uur ds. Van Manen; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. De Waard; Terneuzen 15.00 uur ds. Van Gelder; Terwolde-De Vecht 14.30 uur ds. Schreuder (H.D.); Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. De Jongste en 14.30 uur leesdienst; Tricht-Geldermalsen 10.00 en 18.30 uur ds. Labee; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00

KERKDIENTEN

ZONDAG 14 DECEMBER 2008

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Tuinier; Alblasterdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Almelo 18.30 uur ds. J. Karels; Alphen a/d Rijn 10.00 uur ds. Paul en 19.00 uur ds. Heijkamp; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Apeldoorn 16.00 uur stud. Boeder; Arnhem 18.45 uur ds. Kattenberg; Barendrecht 10.00 (H.A.) en 16.30 uur ds. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 19.15 uur ds. Van Belzen; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 15.00 uur ds. W. Harinck; Bodegraven 10.00 en 18.30 uur ds. Boogaard; Boskoop 9.30 en 16.00 uur ds. Heijkamp; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. Moerkerken en 15.00 uur stud.

Van Rijswijk; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Dinteloord 15.00 uur stud. Bredeweg; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. Schipper; Dordrecht 9.30 (H.A.) en 17.00 uur ds. Brugge; Elspeet 10.00 en 18.30 uur stud. Boeder; Emmeloord 17.00 uur stud. G.W.S. Mulder; Enkhuizen 10.00 en 16.00 uur leesdienst; Enter 15.00 uur ds. De Wit; Ermelo 18.30 uur ds. Kleppe; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Meeuse en 14.00 uur leesdienst; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 10.00 uur ds. Van Aalst; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Hakvoort en 14.00 uur leesdienst; Haamstede 10.00 uur ds. Vreugdenhil; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.30 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00

en 17.00 uur leesdienst; Utrecht 19.15 uur ds. Van der Net; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur ds. Van Belzen; Vlaardingen 9.30 (H.A.) en 17.00 uur ds. P. Mulder; Vlissingen 9.30 uur leesdienst en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. Karens; Westkapelle 9.30 en 14.30 uur stud. Maljaars en 18.30 uur ds. Moens; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Wolphaartsdijk 14.00 uur ds. Van Krimpen; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen en 14.00 uur leesdienst; Zoetermeer 15.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Zwijndrecht 9.30 en 16.30 uur ds. Veenendaal; Zwolle 9.30 (H.A.) en 19.00 uur ds. Vogelaaar.

■ DINSDAG 16 DECEMBER 2008

Amersfoort 19.30 uur ds. Visscher; Apeldoorn 19.30 uur ds. Silfhout; Kortgene 19.30 uur ds. Baan (H.D.); Ooltgensplaat 19.30 uur ds. Van der Net; Ridderkerk 19.30 uur ds. De Leeuw; Uddel 19.30 uur ds. Mouw; Westzaan 19.30 uur ds. Van Aalst.

■ WOENSDAG 17 DECEMBER 2008

Aalburg 19.30 uur ds. Mondria; Delft 19.30 uur ds. De Wit; Elspeet 19.30 uur ds. Vogelaaar; Ermelo 19.30 uur ds. Verweij; Hoogeveen 19.30 uur ds. Van Dieren; Leerdam 19.30 uur ds. F. Mulder; Nunspeet 19.30 uur ds. Schot; Ouddorp 19.30 uur ds. De Leeuw; Utrecht 20.00 uur ds. B. van der Heiden; Veen 19.30 uur ds. Melis; Veenendaal 14.00 uur ds. Van Belzen (huw.bev.).

■ DONDERDAG 18 DECEMBER 2008

Naaldwijk 19.45 uur ds. Van Eckveld; Poortugaal 19.30 uur ds. Schot; Rilland-Bath 19.30 uur ds. Hakvoort; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. Mondria; Wageningen 19.30 uur ds. F. Mulder.

■ VRIJDAG 19 DECEMBER 2008

Middelburg-Centrum 15.00 uur ds. De Heer (huw.bev.).

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar ('t Wuiver 2-a) 10.00 en 16.30 uur ev. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 10.30 en 17.00 uur ev. J. Krijgsman; Emmen (Prinsesselaan 6-I) 9.30 en 15.30 uur ev. C. van Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2-c) 9.30 en 16.00 uur ev. L. Versteeg; Merksem (Oude Bareellei 64) 10.00 uur ev. H.J. van den Boogaart en 17.00 uur ev. A. van Setten; Tilburg (Offenbachstraat 105) 10.00 en 18.30 uur ev. H.J. van den Boogaart.

Langs deze weg willen we u onze oprechte dank betuigen voor de zeer vele blijken van hartelijk meelevens, zowel persoonlijk als schriftelijk aan ons betoond, na het overlijden van onze zeer geliefde, zorgzame vader, groot- en overgrootvader

Jan Karens

kinderen,
klein- en achterkleinkinderen

December 2008

Te huur ruime vakantiewoning

in Zuid-Alberta, Canada, omgeving van Lethbridge. Prachtig gelegen, uitzicht op rivier, prairie en Rocky Mountains, dichtbij dorp en kerken. Voor inlichtingen 00-1403-553-4023. Hollands sprekend.

Wilt u genieten van onze rustig gel. 2 tot 10 pers. vak won. in **KAMPERLAND**. Vrij vanaf heden tel. 0113-351899, 06-20417592.

begrafenisverzorging T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Dag en nacht bereikbaar.

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen

Tel. 010 - 4600509

BESTELLEN

t.b.v. het evangelisatiewerk

IMPROV-
SATIE CD

Ten bate van het evangelisatiewerk in Amsterdam is een prachtige CD opgenomen in de Geref. Gem. van Alblasserdam. Improvisaties op de Psalmen door Chiel-Jan van Hofwegen, gespeeld op het De Jongh-Boogaard orgel. Slechts €15,00.

LEERZAAM
BOEKJE

'Zaaien in de Jordaan'. In 20 columns geeft evangelist Krijgsman een boeiende impressie van zijn werk. Het boek kost €8,50 (gebonden, 64 pag.) Opbrengst t.b.v. 'Bij Simon de Looier'.

Prijzen zijn excl. verzendkosten.

De CD bestellen via Van Horssen: dmp-records@planet.nl of via 075-6314138.

Boekje verkrijgbaar in de boekhandel of via 0252-419560 of via cvleenen@kliksafe.nl

Wij verzorgen begrafenissen
(geen crematies) op de gehele Veluwe,
in Kampen e.o. en in Rijssen e.o.

Begrafenisverzoegers:

G. v.d. Berg | D. Markuse | B.F. Nijhof | B. Vos

Nunspeet, Elburg e.o. T 0341-253813
Kampen e.o. T 06-53363828
Rijssen e.o. T 0548-540053
overige plaatsen en b.g.g. T 0577-401689

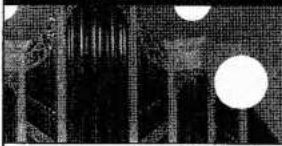
Begrafenisverzorging Vos

Aardhuisweg 74, 3888 MG Uddel
tel. 0577-401689

BEGRAFNISVERZORGING VOS - VERKOULD VERZORGD

Orgelbouw Advies Commissie

een betrouwbare partner!

nieuwbouw • restauratie • overplaatsing • onderhoud

ook voor akoestische
vraagstukken

Neem voor meer informatie
contact op met

Dhr. H. den Hollander
Tel. (010) 435 44 35

Vereniging van
Organisten der
Gereformeerde
Gemeenten

Orgelcentrum Andante is dealer van
JOHANNUS - MONARKE - CONTENT - EMINENT

In onze beide winkels is een ruim
assortiment aan bladmuziek in zowel
notenschrift als klavarscribo te vinden.

A. van Ostadelaan 35, VEENENDAAL
Tel: 0318 - 505063, Fax: 0318 - 505851

Oranjestraat 6, RIJSSSEN
Tel: 0548-515866, info@andanteorgels.nl

u vindt ons ook op www.andanteorgels.nl

DE SPECIALIST IN HUISKAMER- EN KERKORGELS

Begrafenisonderneming Treur

E. Treur
Kroostweg 22
3704 ED Zeist
Telefoon 030 - 6924258
www.begrafenisondernemingtreur.nl
Info@begrafenisondernemingtreur.nl

CHRISTELIJKE BEGRAFENISONDERNEMING
G. WEGENAAR

Buurtlaan West 26 tel. 0318-526641
3905 JR Veenendaal www.wegenaar.nl

Wij verzorgen begrafenissen in Veenendaal,
Ede, Bennekom, Wageningen, Rhenen e.o.

Begrafenis Verzorging Tollenaar
Voltastraat 21, 4532 LG Terneuzen
Tel. 0115-612554 - Geen crematies

Handen van de kerk wereldwijd

**Dominicaanse
Republiek**
Gezondheidszorg

Darfur
Noodhulp

Papua
Alfabetisering

Peru
Aandacht en liefde
voor straatkinderen

Zuid-Afrika
Strijd tegen HIV / Aids

Help mee!

- Steun ons werk met een gift
- Nodig ons uit voor een gemeenteavond of op vereniging

HANDEN VAN DE KERK
**Bijzondere
Noden**

GIRO 307447 Woerden

DEPUTAATSCHAP TOT HULPVERLENING IN BIJZONDERE NODEN VAN DE GEREFORMEERDE GEMEENTEN
Houttuinlaan 7 • 3447 GM Woerden • T 0348 48 99 10 • E bijzonderenoden@cbgg.nl • I www.bijzonderenoden.nl

SGZZH

dáár voel ik me thuis!

Zorgcentrum Beth-San
Kerkplein 1
2751 EA Moerkapelle
Tel. 079-593 18 40

Palliatieve zorg in Beth-San

Beth-San biedt goede zorg op de palliatieve unit aan mensen in hun laatste levensfase. De zorg wordt gecombineerd met persoonlijke betrokkenheid en aandacht voor het welzijn van de zorgvrager.

Voor meer informatie kunt u bellen naar locatie Beth-San, Marianne v.d. Blom, coördinator palliatieve zorg, tel. 079 5931840

1509 - 2009 500 jaar Johannes Calvijn

Mag Calvijn's Institutie een zegen zijn ook voor de opleiding van voorgangers op het Calvijn Seminarie

Stichting China

Mogen zij op uw steun rekenen?
Giro: 320666
Postbus 1150, 3900 BD Veenendaal

BEGRAFENISVERZORGING KINA

010 - 458 31 12

Rotterdam, Drechtstreek, Krimpenerwaard, Gouda
D. W. Schipper 010-4506626 J. Kooijman 0182-583937
Capelle aan den IJssel Gouda

KLASSE MAAKT ONDERSCHIED

Stolk Orgels is hoofddealer van:
Johannus - Eminent
Domus - Ahlbom

tel.: 0180 - 31 56 52

Nieuwerkerk a/d IJssel, Vrijheidslaan 55,
Krabbendijke, Oostpolderweg 1
Nederhemert Nrd., Ormelingsstraat 36
Beesd, Veerweg 14
Papendrecht, Overtoom 18

UNIEK IN PRIJS

Persoonlijke zorg voor uw begrafenis

Telefoon (0172) 21 21 22

Dokter Hamburgerlaan 59 - 2771 JR Boskoop
Wij verzorgen alleen begravenissen - Dag en nacht bereikbaar

NIEUWE UITGAVEN van Gebr. Koster

ds. I. van Haaren

VAN GESLACHT TOT GESLACHT

Overdenkingen bij zes Psalmen

In de Psalmen heeft Gods Kerk een schat van liederen, die hun als uit het hart zijn gegrepen. Wat kunnen ze de ziel aanspreken! Er is dan ook geen stand in het geestelijk leven, of men kan die in het Psalmenboek terugvinden. In deze overdenkingen toont ds. Van Haaren een verrassend inzicht in de schrittuurlijk-bevindelijke waarheid.

Geb. 125 blz.

11,90

Jonathan Edwards

STRIJD DE GOEDE STRIJD

Jonathan Edwards (1703-1756) was een opwekkingsprediker die de gereformeerde theologie bevindelijk wilde uitwerken. Hij benadrukte de soevereiniteit Gods, de totale verdorvenheid van de menselijke natuur, de realiteit van de hel en de noodzaak van wedergeboorte en bekering. In een drietal preken spoort Edwards aan om een schat te vergaderen in de hemel, want waar onze schat is, daar zal ook ons hart zijn.

Geb. 80 blz.

10,90

ds. P. Blok

ELIA, DE TISBIET

25 overdenkingen

Het leven van Elia, de Tisbiet, was vol van wonderen van de Allerhoogste. Satans aanslagen op zijn leven en ambt waren vele en bitter, maar Elia's arbeid was een getuigenis van Gods trouw, die zich toonde in wonderlijke uitredingen en Vaderlijke zorg.

Geb. 173 blz.

14,90

ds. C.J. Meeuse

CHRISTUSKENNIS en de toegang tot het Heilig Avondmaal

Wat is 'kennis van Christus'? Wanneer heeft iemand toegang tot het Heilig Avondmaal? Ds. Meeuse maakt duidelijk wat verstaan moet worden onder de kennis van Christus, waarom deze kennis nodig is en dat er onderscheid is in de kennis van Christus.

Geb. 80 blz.

10,90

Uitgeverij Boekhandel verkrijgbaar bij de boekhandel

Gebr. Koster

Nairacstraat 17, 3771 AW Barneveld
Tel. 0342 - 41 69 86

www.gebrkoster.nl

KRAAMZORG

THUIZORG

RST Zorgverleners.
800 zorgverleners staan voor u klaar!
Voor identiteit en kwaliteit.

Bel voor informatie over kraamzorg, wijkzorg, gespecialiseerde verzorging, verpleging, (huishoudelijke) verzorging: 0342 - 42 23 24. Of wordt zelf RST Zorgverlener! Reageer op: 0342 - 40 54 65 of info@rstzorg.nl.

Identiteit Kwaliteit!

Tel. (0342) 42 23 24

Burg Kuntzeaan 27-a • Postbus 154
3770 AD Barneveld • Fax (0342) 42 25 50
www.rstzorg.nl • E-mail: info@rstzorg.nl

de Ster-serie
 bram en de boag
 brentiz en de kip
 op zoek naar het Kind
 Petrus en de haan
 de sprang in de beek
 € 7,50 per deel

€3,50

Wat moeder vertelde
 Om voor te lezen vanaf 6 jaar.
 Om zelf te lezen vanaf 8 jaar.

Uitgeverij en Boekhandel

Postbus 213 - 3850 AE Ermelo - tel. 0341-563310 Fax 0341-493055
 www.delezerboeken.nl - e-mail: delezer@kliksafe.nl

'Uit de Bron'

**het Oude en Nieuwe Testament compleet
 in 7 delen met 450 vertellingen.**

Op duidelijke en leerzame wijze brengt C. van Rijswijk
 de vertellingen tot de kinderen.
 De sprekende illustraties verduidelijken de tekst.
Compleet € 159,00; per deel € 26,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

**Krooneman
 Busreizen & Dagtochten**

Voor een verzorgde dagtocht
 of groepsuitje met uw vereniging
 of uw bejaarden met moderne
touringcar.

Johan Krooneman, Doornspijk
 Tel: 0525-684797,
 www.krooneman-busreizen.nl

**Mijn thuis
 bestaat niet...**

Ontmoeting wil naast dak- en thuislozen
 staan en professionele hulp bieden.
 Help mee, word donateur!

www.ontmoeting.org

ds. E. Venema
Levend water

12.50

Ten behoeve van het bouwfonds van de Gerel.
 Gemeente te Drachten is een bundel met 7 pre-
 ken van wijlen ds. E. Venema verschenen over
 de volgende teksten: Gen. 3:21, Deut. 34:5, Job
 19:25a, Psalm 34:7, Matth. 16:21, Joh. 19:28b en
 Hand. 2:4a.

Ds. E. Venema is vanaf 1973 tot 1981 aan de
 gemeente van Drachten verbonden geweest.
 Geb. 123 blz.

BESTELBON

Ik bestel exempla(a)r(en) van de prekenbundel
 "Levend Water" van ds. E. Venema. Bij de levering
 ontvang ik een factuur van de bestelde boeken die ik
 per omgaande zal voldoen.

Naam:
 Adres:
 Postcode:
 Handtekening:

Bon inleveren bij / sturen naar: fam. A.Th. de Boer,
 Stationsweg 59, 9201 GH Drachten.
 Telefonisch bestellen kan ook: (0512) 519839
 of per email: aukedeboer@solcon.nl

Advents Koor- en Samenzangavond t.b.v. "De Vluchtheuvel"

Zaterdag 13 december a.s. in de Hervormde Kerk te Breukelen,
 m.m.v. Kinderkoor "Jonge Ichtusklanken" uit Boskoop o.l.v. Renske van Vliet,
 Gemengd koor "De Lofstem" uit Lisse o.l.v. Jan Groenendaal en
 Gemengd koor "Al-tascheth" uit Hilversum o.l.v. Theo van Leeuwen.
 Orgel: Peter de Wilde. Deze avond zal er een collecte gehouden worden
 t.b.v. "De Vluchtheuvel". Toegang vrij. Straatweg 59 - Breukelen.
 Aanvang 19.30 uur.

In het nieuwste nummer:

**„Als kinderen van jongs af
 vertrouwd zijn met goede muziek, ben
 je de popmuziek een stap voor”**

Anneke Visser over de muziekkeuze van jongeren

Lees het in de nieuwste GezinsGids.

Dubbeldik!

WWW.GEZINSGIDS.NL
 030 230 3500

GezinsGids